

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ NAPOCA FACULTATEA
DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

**RISCURILE DE NATURĂ SEXUALĂ PE REȚEAUA DE SOCIALIZARE
FACEBOOK ÎN RÂNDUL ADOLESCENȚILOR**

- REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT -

**Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Albert-Lőrincz Enikő**

**Doctorand:
Csipkés Hajnalka-Szende**

**2018
Cluj-Napoca**

Cuprinsul tezei

I. STADIUL ACTUAL AL CUNOAȘTERII ÎN DOMENIUL STUDIAT	5
1. Introducere.....	5
1.1. Motivarea și actualitatea temei alese	5
1.2. Importanța și elemente de noutate ale cercetării.....	6
1.2. Riscuri pentru minori în mediul online.....	7
1.2.1. <i>Cyberbullying-ul sexual</i>	9
1.2.2. <i>Sexting</i>	10
1.2.3. <i>Cyber-grooming</i>	10
1.2.4. Pornografie infantilă	11
1.2.5. Expunerea la materiale sexuale și alte riscuri	11
1.3. Evoluția rețelelor de socializare online.....	12
1.3.1. Concepte și componentele principale ale rețelelor de socializare.....	12
1.3.2. Scurtă privire istorică asupra rețelelor de socializare online	13
1.3.3. Situația actuală a rețelelor de socializare	16
1.4. Teoriile sociologice ale rețelelor de socializare.....	17
1.4.1. Aspecte preliminare	17
1.4.2. Rețelele de socializare în lumina teoriei funcționaliste	20
1.4.3. Rețelele de socializare în lumina teoriei constructiviste.....	22
1.4.4. Rețelele de socializare în lumina teoriei constructivismul structuralist.....	23
1.4.5. Rețelele de socializare în lumina teoriilor devianței sociale.....	24
1.4.6. Concluzii la teoriile sociologice adaptate la spațiul virtual	30
2. Protecția minorilor în mediul online	31
2.1. Principii generale	31
2.2. Prevenirea victimizării minorilor în mediul virtual	32
2.3. Controlul parental online	36
2.4. Rolul pedagogilor în activitatea minorului pe internet	38
2.5. Legislația protecției minorilor utilizatori ai rețelelor de socializare.....	39
2.5.1. Legislația internațională	39
2.5.2. Legislația Uniunii Europene	42
2.5.3. Legislația națională	43
3. Cercetări în domeniul riscurilor pe rețelele de socializare	46
II. PARTEA DE CERCETARE	60
4. Metodologia cercetării.....	60
4.1. Populația și eșantionarea.....	60

4.2. Structura eșantionului	61
4.3. Tehnici de colectare a datelor	65
4.3.1. Chestionarele.....	65
4.3.2. Focus-grupul	66
4.3.3. Interviu.....	66
4.4. Ipoteze și întrebări de cercetare	67
4.5. Metode de analiză statistică propuse	69
5. Rezultatele cercetării	70
5.1. Caracteristicile demografice ale eșantionului	70
5.1.1. Mediul socio-economic al adolescenților	70
5.1.1.1. Asocieri și interdependențe între factorii socio-economici și factorii socio-culturali	73
5.1.1.2. Analiza componentelor principale (PCA) ale factorilor socio-economici	78
5.1.1.3. Concluzii parțiale	80
5.1.2. Mediul socio-cultural al adolescenților.....	80
5.1.2.1. Asocieri și interdependențe între factorii socio-culturali	84
5.1.2.2. Analiza componentelor principale (PCA) ale factorului socio-culturali.....	93
5.1.2.3. Concluzii parțiale	96
5.2. Obiceiurile de utilizare ale rețelelor de socializare în rândul adolescenților.....	97
5.2.1. Asocieri și interdependențe între factorii de comportament în rețele de socializare și factorii socio-culturali	100
5.2.2. Analiza componentelor principale (PCA) a factorilor de comportament în rețele de socializare.....	102
5.2.3. Calculul regresiei liniare multiple a factorilor socio-economici cu factorii de comportament online.....	105
5.2.4. Calculul regresiei liniare multiple a factorilor socio-culturali cu factorii de comportament în rețele de socializare.....	106
5.2.5. Atitudinile adolescenților, a părinților și a profesorilor cu privire la obiceiurile de utilizare a rețelelor sociale	107
5.2.6. Concluzii parțiale	108
5.3. Riscurile întâlnite pe rețelele de socializare online	109
5.3.1. Asocieri și interdependențe între factorii de risc și factorii socio-culturali	114
5.3.2. Tabele de corelații privind riscurile	119
5.3.3. Modele predictive privind factorii de risc (regresie logistică).....	122
5.3.4. Atitudinile adolescenților, a părinților și a profesorilor despre riscurile existente pe rețelele de socializare	127
5.3.5. Concluzii parțiale	130

5.4. Măsurile de prevenție și eficiența acestora	132
5.4.1. Utilizarea setărilor de securitate oferite de rețelele de socializare	132
5.4.2. Informarea elevilor la școală și acasă	135
5.4.3. Implicarea și controlul parental.....	137
5.4.4. Alte mijloace preventive și de remediere aflate la dispoziția elevilor	142
5.4.5. Concluzii parțiale	144
5.5. Testarea ipotezelor	145
6. Utilitatea practică a tezei de doctorat	147
6.1. Aspecte preliminare.....	147
6.2. Necesitatea implicării adolescenților în prevenția privind utilizarea în siguranță a Internetului.....	148
6.3. Elaborarea unui chestionar al gradului de expunere la riscuri de natură sexuală online ...	149
7. Concluzii finale	153
ABREVIERI	159
BIBLIOGRAFIE	160
ANEXE.....	179
<i>Anexa nr. 1 – Privire comparativă aprilie 2016.....</i>	<i>179</i>
<i>Anexa nr. 2 – Privire comparativă ianuarie 2017 .....</i>	<i>180</i>
<i>Anexa nr. 3. - Harta rețelelor de socializare la nivel global .....</i>	<i>181</i>
<i>Anexa nr. 4. – Situația de școlarizare a elevilor din clasele a X-a pentru anul școlar 2017/18....</i>	<i>182</i>
<i>Anexa nr. 5. – Model chestionar.....</i>	<i>189</i>
<i>Anexa nr. 6. - Ghid de interviu .....</i>	<i>196</i>
<i>Anexa nr. 7. - Centralizatorul răspunsurilor .....</i>	<i>197</i>
<i>Anexa nr. 8. - Focus-grupul cu adolescenții .....</i>	<i>199</i>
<i>Anexa nr. 9. - Focus-grupul cu părinții .....</i>	<i>206</i>
<i>Anexa nr. 10 – Ghid de interviu cu profesorii .....</i>	<i>210</i>

CUPRINSUL REZUMATULUI

I. STADIUL ACTUAL AL CUNOAȘTERII ÎN DOMENIUL STUDIAT.....	6
1. Introducere.....	6
II. PARTEA DE CERCETARE.....	10
2. Metodologia cercetării.....	10
2.1. Populația și eșantionarea	10
2.2. Tehnici de colectare a datelor.....	10
2.3. Ipoteze și întrebări de cercetare	11
2.4. Metode de analiză statistică propuse	12
3. Rezultatele cercetării	13
3.1. Caracteristicile demografice ale eșantionului.....	13
3.2. Obiceiurile de utilizare ale rețelelor de socializare în rândul adolescenților	15
3.3. Riscurile întâlnite pe rețelele de socializare online	18
3.4. Măsurile de prevenție și eficiența acestora	26
3.5. Testarea ipotezelor.....	28
4. Elementele de noutate și utilitatea practică a tezei	30
5. Concluzii finale	32
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	35

Cuvinte cheie: spațiu cibernetic, adolescenți, riscuri, rețele de socializare, sexualitate

I. STADIUL ACTUAL AL CUNOAȘTERII ÎN DOMENIUL STUDIAT

1. Introducere

Prezenta teză doctorală are ca scop identificarea riscurilor de natură sexuală la care sunt expuși utilizatorii adolescenți pe rețelele de socializare. În literatura de specialitate se susține (Vasiu și Vasiu 2011) că odată cu creșterea numărului utilizatorilor rețelelor de socializare a crescut și numărul infracțiunilor virtuale. Printre infracțiuni se numără pornografia infantilă, hărțuirea electronică (*cyberbullying* sau *cyber-grooming*), care se manifestă prin comiterea unor abuzuri de natură sexuală asupra minorului (Albert-Lőrincz și Csipkes, 2015). În acest context minorii reprezintă o categorie cu vulnerabilitate victimală crescută (Wolak et al., 2008).

Motivarea, actualitatea și importanța temei cercetate au fost prezentate în *subcapitolele 1.1. și 1.2. din teză*. „În ultimii ani rețelele sociale online („*social networking services*”, SNS) au devenit omniprezente. (...) Relaționarea prin intermediul site-urilor de socializare reprezintă modul în care s-a ajuns să se comunice predominant în secolul al XXI-lea” (Mihăilescu și Raț, 2010, 29). În România numărul utilizatorilor minori de rețele de socializare a crescut între anii 2010-2013 de la 46% la 79% (Velicu et al., 2014).

Cercetarea prezintă aspecte interdisciplinare constând în fundamentarea sociologică a riscurilor de pe rețelele de socializare și fundamentarea juridică a protecției acestei categorii de persoane. Conceptualizarea noțiunii de rețea de socializare a avut loc în *subcapitolul 1.3.1. din teză*.

Principalele momente ale evoluției rețelelor de socializare sunt identificate în (*subcapitolul 1.3.2.*) împreună cu prezentarea statisticilor actuale despre răspândirea acestor rețele (*subcapitolul 1.3.3. din teză*).

Cercetarea s-a focusat în principal pe rețeaua de socializare *Facebook*, însă și alte rețele utilizate de către adolescenți au intrat în vizor.

Teoriile și perspectivele sociologice construite în jurul internetului și a rețelelor de socializare au fost dezbătute în *secțiunea 1.4. din teză*.

Aspectele legale, precum și protecția minorilor în mediul online au fost analizate în cadrul *capitolului doi al tezei*.

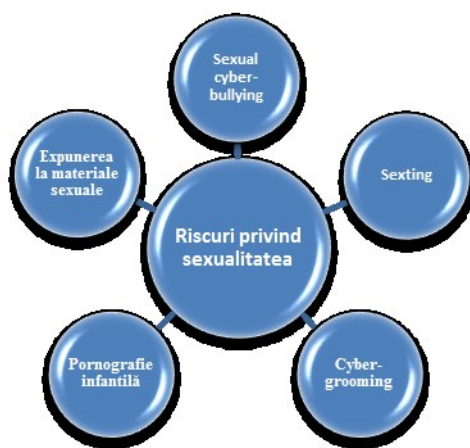
Principiile generale de protecție juridică a copilului sunt aplicabile și în mediul utilizării Internetului, așa cum s-a demonstrat în *capitolul 2 din teză*. Autoritățile, părinții sau tutorii, după caz, precum și pedagogii au o serie de obligații privind protejarea minorilor împotriva diferitelor

pericole, abuzuri, respectiv exploatare fizice și psihice (Alexandrescu, 2014). În vederea protejării minorilor statele membre ONU la nivel internațional, statele membre ale Uniunii Europene, respectiv fiecare stat național au adoptat o serie de măsuri (a se vedea *secțiunea 2.5. din teză* cu privire la aspectele legislative). Aceste măsuri constau în campanii de informare a copiilor, a părinților și a pedagogilor, colaborarea cu rețelele de socializare pentru combaterea riscurilor, crearea diferitelor hotline-uri.

S-a parcurs o vastă bibliografie care vizează domeniul cercetat sub forma metaanalizei și s-au evidențiat cele mai recente studii și probleme de care este preocupată literatura de specialitate (*Capitolul trei din teză*) deoarece în urma expansiunii acestui fenomen a crescut considerabil și numărul cercetărilor care analizează factoriile de risc la care sunt expuși tinerii în mediul virtual (Lenhart, 2009; Lenhart et. al., 2015).

Proiectele *Eu Kids Online* respectiv *Net Children Go Mobile* finanțate prin programul *Safer Internet* al Comisiei Europene constituie principalele cercetări din domeniul siguranței copiilor pe Internet la nivelul Uniunii Europene.

Potrivit Livingston și Haddon (2009) riscurile legate de sexualitate pot avea următoarele forme: hărțuire electronică (*sexual cyberbullying*), trimiterea și primirea mesajelor cu conținut sexual (*sexting*), racolarea minorilor în scopuri sexuale (*grooming*), pornografie infantilă și formele speciale ale acesteia, respectiv expunerea la materiale pornografice – prezentate în *Fig. nr. 1*.

Fig. nr. 1. - Categoriile de riscuri analizate (Livingston și Haddon, 2009)

Principalele riscuri din mediul digital potrivit cercetării *Eu Kids Online* pot fi clasificate în mai multe categorii: riscuri privind agresivitatea, sexualitatea, riscuri comerciale, riscuri privind valori sociale negative (Livingston și Haddon, 2009), cuprinse în *Tabelul nr. 1*.

Tabelul nr. 1. - Categoriile de riscuri online identificate de *Eu Kids Online*

	Riscuri privind conținutul	Riscuri privind interacțiunile pe Internet:	Riscuri privind conduita online
Agresivitate	conținut violent, agresiv	hărțuire	<i>bullying</i>
Sexualitate	conținut pornografic	<i>grooming</i> , abuz sexual, pornografie infantilă	<i>sexting</i> , <i>sexual cyberbullying</i>
Valori sociale negative	conținut de ură, rasism	convingere ideologică	conținut dăunător generat de utilizator, sfaturi dăunătoare
Comerciale	marketing pe Internet	riscuri privind datele personale	jocuri online

Preluat: Livingstone și Haddon 2009, 10.

În secțiunile care urmează se va prezenta pe scurt fiecare categorie de risc: cyberbullying-ul sexual (1.2.1.), sexting (1.2.2.), cyber-grooming (1.2.3.), pornografia infantilă (1.2.4) și expunerea la materiale sexuale și alte riscuri (1.2.5.).

1.2.1. Cyberbullying-ul sexual

Potrivit unor opinii *cyberbullying*-ul este o formă specială de hărțuire online (*cyberstalking*) care vizează exclusiv minorii (Vasiu, Vasiu, 2010). Prin urmare cele două fenomene au conținuturi identice, doar categoriile de persoane afectate le diferențiază. Willard (2004) susține că *cyberstalking*-ul constituie o formă de hărțuire online, deci o formă de *cyberbullying*, îndreptate împotriva unei anumite persoane, provocând stres emoțional. Scopul este de a deranja, alarma și de a abuza emoțional o altă persoană. Făptuitorii colectează informații despre ținta lor prin conturi de socializare și informații publice accesate chiar și în mod ilegal (Willard, 2004).

1.2.2. Sexting

Sexting-ul constă în primirea sau trimiterea mesajelor sau fotografiilor cu conținut sexual prin intermediul telefonului mobil, prin calculator, utilizând diferite aplicații, platforme interactive, rețele de socializare (O'Keeffe și Clarke-Pearson, 2011). Noțiunea de *sexting* a apărut relativ recent în anul 2005 în urma unui studiu realizat de *Pew Research Center* din SUA. Literatura de specialitate tratează *sexting*-ul diferit de *cyberbullying*, însă unele opinii susțin că *sexting*-ul constituie o formă a *cyberbullying*-ului (hărțuire electronică) (Domokos, 2014).

Lenhart (2009) a susținut că un număr mare de minori trimit și primesc frecvent mesaje cu conținut sexual explicit. Imaginile și mesajele astfel distribuite pot constitui elementele infracțiunii pornografiei infantile, caz în care chiar și adolescentul care trimite astfel de mesaje poate să devină făptuitor (Walker și Moak, 2010).

1.2.3. Cyber-grooming

Grooming-ul înseamnă racolarea minorilor în scopuri sexuale și este definit ca o formă specială de hărțuire în mediul online având ca victime persoanele minore. *Grooming*-ul constă în fapta unei persoane adulte de a intra în legătură cu un minor, de a se împrieteni cu acesta cu scopul ca ulterior să o ademenească într-o activitate de natură sexuală (Vasiu și Vasiu, 2010). Cu alte cuvinte, *grooming*-ul se referă „la prepararea unui copil în vederea unui abuz sexual, motivat de dorința de a folosi copilul pentru gratificare sexuală” (Vasiu și Vasiu, 2010, 249).

Preocupat de teoria *grooming*-ului O'Connell (2003) identifică un proces în cinci etape în cazul infracțiunii de racolare a minorilor în scopuri sexuale: formarea prieteniei (*friendship forming stage*), formarea relației (*relationship forming stage*), etapa evaluării riscurilor (*risk assessment stage*), etapa exclusivității (*exclusivity stage*) și etapa sexuală (*sexual stage*). Aceste etape variază în funcție de intenția autorului, sunt făptuitori care petrec mai mult timp într-o etapă sau reduc tot procesul de racolare la o singură etapă (Wollis, 2011).

1.2.4. Pornografie infantilă

Pornografia infantilă constituie infracțiune și se află în legătură strânsă cu abuzul, exploatarea sexuală prin diferite procedee, inclusiv cele aflate în sfera pornografiei și cu relele tratamente aplicate minorilor. Pericolul la care sunt expuși minorii este imens, având în vedere că numărul participanților la traficul din spațiul virtual este nelimitat. În comparație cu materialele pornografice scrise sau cu filmele pe suport electronic cu o arie și o viteză de răspândire restrânsă, postările pe internet au o viteză de răspândire extrem de rapidă. Numărul materialelor online cu conținut pornografic în care figurează și copii a crescut de patru ori din 2007 până în 2011, ajungând la 17,3 milioane de astfel de imagini și videoclipuri (Paraschiv, 2013).

1.2.5. Expunerea la materiale sexuale și alte riscuri

Expunerea voluntară respectiv involuntară/nedorită la materialele sexuale online este identificată de către literatură ca o categorie distinctă de risc. Expunerea voluntară se realizează în cele mai multe cazuri prin accesarea intenționată a paginilor de Internet cu conținut sexual (atât cu intenția de a viziona materiale pornografice sau de a primi sfaturi legate de viața sexuală) (Barbovski, 2008). Comportamentul intențional de expunere se poate manifesta și prin primirea sau trimiterea unor mesaje sau imagini cu conținut sexual explicit, astfel fenomenul asimilându-se *sexting*-ului (Ringrose et. al., 2013).

Expunerea nedorită la materiale sexuale (*unwanted exposure to sexual material*) se manifestă prin „situațiile în care minorul se confruntă pe neașteptate cu poze, filme cu conținut

sexual în timp ce caută alte tipuri de materiale, navighează pe internet, deschide e-mailuri, mesaje electronice sau link-uri trimise prin e-mail sau messenger.” (Antal și László, 2008, 113). Comportamentul nedorit de vizionare a materialelor sexuale, *sexting*-ul coercitiv, poate fi identificat drept hărțuire electronică (*cyberbullying*) (Ringrose et. al., 2013).

II. PARTEA DE CERCETARE

2. Metodologia cercetării

Prezenta cercetare are ca scop analiza percepției sociale asupra riscurilor de natură sexuală prezente pe rețelele de socializare online, precum și analiza relațiilor dintre utilizarea acestor rețele și factorii de risc întâmpinați. Gradul de expunere al elevilor la riscurile de natură sexuală poate fi influențat de factorii socioculturali, factorii socioeconomiici și factorii de comportament online. Cercetarea utilizează o serie de metode atât cantitative (chestionare) cât și calitative (focus-grup și interviu).

2.1. Populația și eșantionarea

În privința tehnicii de eșantionare am optat pentru metoda probabilistică aleatorie stratificată (stratified random sampling): în prima fază am identificat populația studiată (elevii claselor a X-a din Cluj-Napoca). La nivelul Municipiului Cluj-Napoca, în anul școlar 2017-2018 au fost înmatriculate un număr de 2753 elevi de clasa a X-a, împărțiți în 102 clase, în cadrul de 40 de unități școlare. Participanții la cercetare au fost selecționați aleatoriu din clasele de elevi cu menținerea proporțiilor după profilul de studiu: teoretic (50%), vocațional (21,6%) și tehnic (29%).

Datele au fost introduse în programul SPSS în vederea stabilirii eșantionului randomizat multistratificat. Ne-am propus chestionarea unui număr total de 300 de elevi din 14 clase, care au fost alese cu funcția de selecționare aleatorie (random case selection) a programului SPSS.

2.2. Tehnici de colectare a datelor

În privința adolescenților ne-am propus să utilizăm metoda chestionării, la care m-am inspirat din alte cercetări (Kalmus, Blinka și Ólafsson, 2015; Lenhart, 2009), și din studiile de domeniu, în special *EU Kids Online II* și cercetarea organizației *Salvați Copiii: Studiul privind utilizarea internetului în familie*. Aplicarea chestionarelor la adolescenții din școli a avut loc cu aprobarea prealabilă a Inspectoratului Școlar Județean Cluj.

Metoda calitativă a focus-grupului s-a utilizat atât la adolescenți, interviul de grup având loc într-unul din clasele participante în eșantion, cât și la părinți.

Metoda interviului calitativ a fost utilizat la un număr de nouă profesori din unitățile școlare care au fost selecționate în eșantion, pe baza unui ghid de interviu semi-structurat.

2.3. Ipoteze și întrebări de cercetare

Opiniile și cercetările din literatura de specialitate au inspirat elaborarea unei serii de ipoteze legate de riscurile utilizării rețelelor de socializare de către adolescenții:

1. Adolescentul asupra căruia se exercită control parental riguros este mai puțin expus la riscuri de natură sexuală decât copilul asupra căruia nu se exercită control parental riguros (Kalmus, Blinka și Ólafsson, 2015).
2. Adolescenții de sex feminin sunt mai afectați de riscurile întâlnite online, decât cei de sex masculin (Livingstone și Haddon, 2009).
3. Adolescenții de sex masculin trimit mai des mesaje sau imagini cu conținut sexual decât cei de sex feminin (Studiul privind utilizarea internetului în familie, 2014).
4. Adolescenții de sex feminin utilizează mai frecvent setări de siguranță la profilul personal decât adolescenții de sex masculin (Studiul privind utilizarea internetului în familie, 2014).
5. Adolescenții din mediul urban primesc într-o măsură mai mare mesaje sau imagini cu conținut sexual explicit, comparativ cu cei din mediul rural (Studiul privind utilizarea internetului în familie, 2014).
6. Adolescenții care petrec mai mult timp pe rețelele de socializare sunt expuși la mai multe riscuri, decât cei care petrec mai puțin timp pe rețele de socializare (Hasebrink, 2014).

Întrebările de cercetare care urmează a fi formulate au fost inspirate din cele trei cercetări *Eu Kids Online*; studiul organizației Salvați Copiii România - *Studiul privind utilizarea internetului în familie*; cercetarea americană prin intermediul proiectului *Pew Research Center's Internet & American Life Project* care a cercetat fenomenul de *sexting* (Lenhart, 2009). Prezenta cercetarea vizează victimizarea sexuală online a adolescenților din Cluj-Napoca, localitate unde a mai existat o cercetare similară în urmă cu 10 ani (Antal și László, 2008).

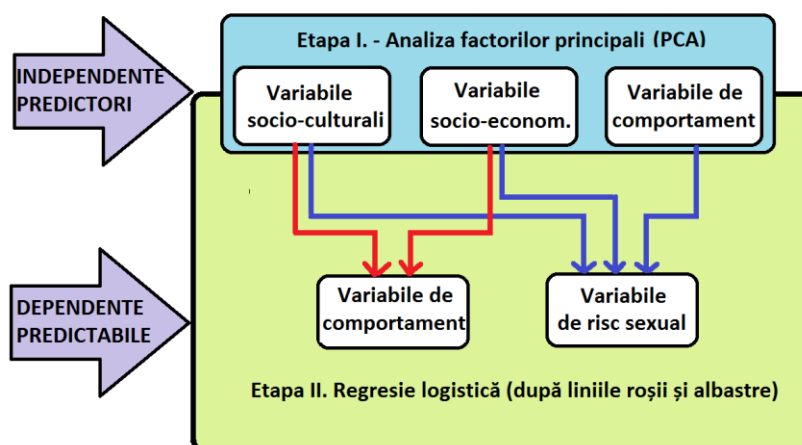
Întrebările propuse pornesc de la aspectele generale ale comportamentului elevilor în mediul online spre aspectele specifice ale temei cercetate. Întrebările de cercetare vizează caracteristicile demografice ale eșantionului (A), obiceiurile de utilizare ale rețelelor de socializare (B), riscurile întâlnite pe aceste rețele (C), respectiv măsurile preventive și efectele acestora (D).

Prezentarea rezultatelor urmează a fi structurată în ordinea acestor categorii majore de întrebări, iar verificarea ipotezelor urmează a fi cuprinsă într-o secțiune distinctă.

2.4. Metode de analiză statistică propuse

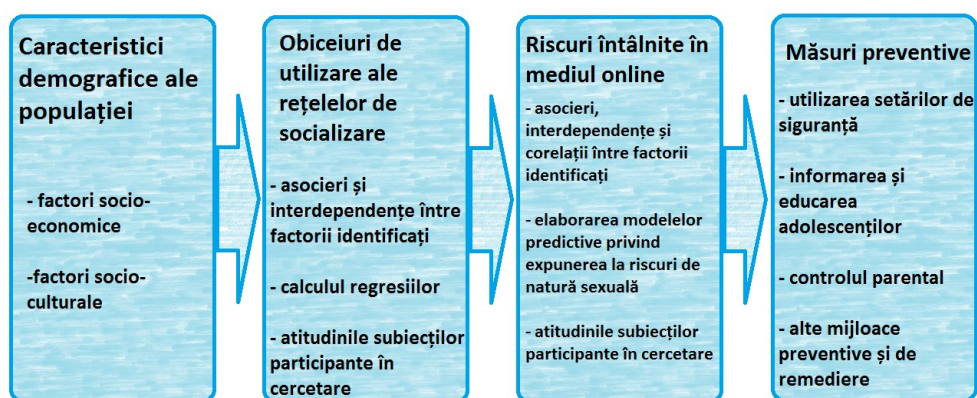
Prelucrarea statistică s-a realizat cu programul SPSS. Datele demografice și variabilele privind statusul socioeconomic și sociocultural urmează a fi prezentate cu ajutorul metodelor descriptive.

Prin intermediul analizei factoriale exploratorii se urmărește reducerea numărului de variabile din fiecare categorie și identificarea asocierilor (interrelaționărilor) între ele – folosind tehnica analizei componentelor principale (principal components analysis - PCA). Designul tehnicilor utilizate sunt cuprinse în *Fig. nr. 2*.

Fig. nr. 2. – Designul tehnicilor utilizate

Ordinea de prezentare a datelor se va realiza tematic: caracteristici demografice, obiceiuri de utilizare a rețelelor de socializare, riscuri și măsuri preventive (a se vedea *Fig. nr. 3*).

Fig. nr. 3 – Designul cercetării

Rezultatele sunt bazate în principal pe informațiile cantitative obținute în urma aplicării chestionarelor, dar și pe cele calitative provenite în urma focus-grupului cu adolescenții și cu părinții, respectiv a interviurilor cu profesorii.

3. Rezultatele cercetării

3.1. Caracteristicile demografice ale eșantionului

În privința sexului elevilor participanți (n=303) 51,2% (n=155) sunt de sex feminin, iar 48,8% (n=148) sunt de sex masculin. Toți subiecții sunt elevi înscriși în clasa a X-a: 83,5% (n=253) aveau vârsta de 16 ani, 12,5 % (n=38) au 15 ani împliniți, iar un procent de 4% (n=12) au împlinit vârsta de 17 de ani în momentul aplicării chestionarelor.

3.1.1. Mediul socioeconomic al adolescenților

Studiile demonstrează că în formarea *pattern*-urilor de utilizare a internetului în afară de caracteristicile demografice, precum vârsta și sexul, „situația socială, economică și culturală a familiei este de asemenea importantă, influențând șansele și posibilitățile individului în viața digitală” (Tőkés, 2014, 74, *apud* Tőkés, 2010).

Copiii (n=301) apreciază într-un procent de 49,2% (n=148) că veniturile lunare ale familiei sunt medii, 35,2% (n=106) consideră că veniturile sunt mari. 8,6% (n=26) au declarat venituri mici, respectiv 6,3% (n=19) au indicat venituri foarte mari. Nivelul veniturilor nu se află în legătură cu școlarizarea părinților (test de probabilitate în cazul mamelor: $\chi^2=18.994$, $DF=16$, $N=258$, $p=0.269$ și în cazul taților: $\chi^2=22.839$, $DF=16$, $N=249$, $p=0.118$). De asemenea nici bunurile deținute de familie (locuință proprie, autoturism, casă de vacanță etc.) și nici gadgeturile cumpărate copilului (smartphone, laptop, PC, PlayStation) nu depind de școlarizarea părinților.

Se observă o rată scăzută în rândul părinților care lucrează în străinătate, adică într-un procent de 86,8% (n=263) în familiile adolescenților vizați de cercetare nimeni nu lucrează în străinătate. Doar 1,3% (n=4) dintre mame lucrează în străinătate, în cazul taților procentul este mai ridicat: 10,6% (n=32). Situațiile când ambii părinți sunt angajați în străinătate sunt rare (1,3%, n=4).

În cazul mamelor ocupația nu se asociază cu veniturile familiei (*Tabelul nr. 13*). Testul de probabilitate (likelihood ratio chi-square) indică lipsa semnificației statistice între cele două variabile ($\chi^2=23.37$, $DF=32$, $N=273$, $p=0.866$), în schimb la tații testul de probabilitate (likelihood ratio chi-square) indică o asociere semnificativă între cele două variabile ($\chi^2=49.766$, $DF=32$, $N=273$, $p=0.023$).

Cu privire la veniturile lunare ale familiei raportat la situația notelor se observă potrivit testului de probabilitate (*likelihood ratio* $\chi^2=30.682$ $DF=16$, $N=300$, $p=0.15$) o corelație pozitivă slabă ($r(300)=0.192$, $p<0.01$), astfel se poate susține că adolescenții ai căror familii realizează venituri mari învață mai bine.

Veniturile familiei se asociază cu numărul activităților extrașcolare desfășurate de către elev în mod semnificativ (testul *likelihood ratio* $\chi^2=34.459$, $DF=20$, $N=301$, $p=0.023$), corelație Pearson

este pozitivă și slabă ($r(301)=0.2, p<0.01$). Cu cât este mai bună situația materială a familiei, cu atât crește numărul activităților desfășurate.

În urma analizei componentelor principale s-a constatat că din acest set de variabile care se referă la situația materială a familiei nu se pot extrage factori principali în măsură să explice corelațiile existente.

3.1.2. Mediul sociocultural al adolescenților

Mediul sociocultural a adolescenților are influență asupra felului experiențelor întâmpinate în mediul digital. Astfel „familia, cercul de prieteni și contextul școlar sunt surse importante de mediere a folosirii internetului de către copil, fapt deseori recunoscut în dezbaterile publice” (Velicu et al., 2014, 69).

Despre mediul sociocultural al adolescenților se poate reține că 69,4% (n=209) provin din mediul urban, iar 30,6% (n=92) din mediul rural. Din răspunsurile valide (n=286) cu privire la apartenența religioasă a elevilor clujeni 67,5% (n=193) au declarat că sunt creștin-ortodocși, 9,8% (n=28) sunt romano-catolici, 12,2% (n=35) protestanți, 3,8% (n=11) neoprotestanți, 4,2% (n=12) greco-catolici, iar un procent de 2,4% (n=7) se consideră atei.

Răspunsurile oferite de subiecți (n=301) au dezvăluit că 54,6% (n=164) sunt credincioși, 25,9% (n=78) sunt nehotărâți în această privință, iar 19,6% (n=59) nu se consideră credincios.

Referitor la nivelul de școlarizare a părinților, elevii de clasa a X-a (n=259) au declarat cu privire la mamele lor în procent de 55,6% (n=144) că au studii superioare, 1,9% (n=5) au studii postliceale, 32,8 % (n=85) sunt absolvente de liceu, 7,3% (n=19) au terminat școli profesionale, iar 2,3 % (n=6) au pregătirea oferită de școlile generale.

În cazul taților (n=250) datele relevă că 42,4% (n=106) au studii superioare, 2,8% (n=7) au absolvit o școală postliceală, 34,8% (n=87) au studii liceale, 17,2% (n=43) dețin studii profesionale, iar 2,8% (n=7) sunt absolvenții unei școli generale.

În familiile din mediul urban, în cazul mamelor se înregistrează un grad mai înalt de școlarizare (studii superioare 64,8%, $N=118$), față de mediul rural, unde cele mai multe mame sunt absolvente de liceu (44%, $N=33$). Efectuând testul de probabilitate (likelihood ratio chi-square) a reieșit că există o asociere semnificativă din punct de vedere statistic între școlarizarea mamei și proveniența familiei ($\chi^2=29.764, DF=4, N=257, p<0.01$). Raportul de corelație Pearson este moderat între cele două variabile ($r(257)=-0.336, p<0.01$).

În pondere de 28,4% (n=86) dintre respondenți nu au frați sau surori, un procent de 58,1% (n=176) au un frate sau o soră, iar 13,5% (n=41) au mai mulți frați sau surori.

Majoritatea elevilor clujeni, adică 61,1% (n=185) locuiesc împreună cu părinții sau unul dintre părinți și cu frații sau surorile. Un procent de 34,3% (n=104) locuiesc numai cu părinții, iar 4,6% (n=14) cu alte rude sau cu alte persoane.

Adolescenții au fost rugați să precizeze cât timp petrec zilnic cu părinții. Respondenții (n=301) afirmă în procent de 29,2% (n=88) că timpul petrecut în familie este suficient, 28,9% (n=87) consideră ca fiind puțin timpul petrecut cu familia, iar 17,6% (n=53) apreciază timpul petrecut cu părinții ca fiind foarte puțin. Un procent de 15,3% (n=46) petrec mult timp cu părinții, iar 9% (n=27) foarte mult timp.

Raportul focus-grupului cu adolescenții (*Anexa nr. 8 din teză*) vine în completarea unor aspectele cu privire la timpul petrecut online: elevii afirmă că pe lângă *smartphone*-uri nu mai utilizează alte dispozitive ca să acceseze rețelele de socializare. Ei accesează diferite rețele de socializare aproape în permanență, fiind conectați la internet cu statusul online cu ajutorul *smartphone*-ului.

Analiza componentelor principale (*secțiunea 5.2.2. din teză*) a relevat prezența a trei componente cu eigenvalue peste 1.0, care explică 57% din variația totală. Distribuția componentelor cu eigenvalue de peste 1.0 este relevă o creștere bruscă a unui singur component din cele trei identificate. Astfel cea mai mare pondere a variabilelor socioculturale se grupează în jurul unui singur factor compus din variabilele: școlarizare mamă, școlarizare tată, numărul activităților desfășurate și situația notelor. Valorile variabilelor au fost comasate în scoruri de factori ponderați pe baza gradului de asociere cu factorul respectiv. Aceste scoruri reprezintă o combinație ponderată și liniară de variabile socioculturale și urmează a fi utilizate la calculul regresiei logistice.

3.2. Obiceiurile de utilizare ale rețelelor de socializare în rândul adolescenților

În acest subcapitol se vor prezenta rețelele de socializare utilizate de către elevii din clasa a X-a, rețelele favorite și motivele pentru care s-a optat pentru anumite rețele, timpul alocat pentru activitățile online și numărul prietenilor de pe rețelele de socializare.

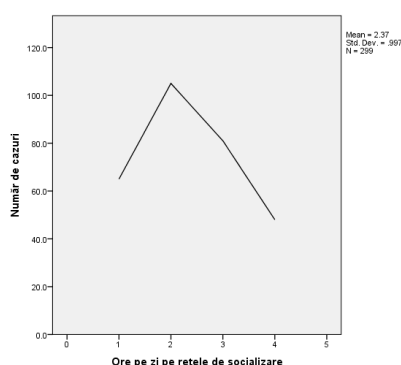
Printre rețele de socializare utilizate se enumeră: *Facebook* în procent de 98% (n=297), urmată de *Instagram* în procent de 77,6 % (n=235) și *Snapchat* cu 70,3% (n=213).

Fiecare elev poate să aibă mai multe conturi pe diferite rețele de socializare astfel un procent de 17,2% (n=52) dețin 1-2 conturi pe rețele de socializare, 42,1% (n=127) dețin 3-4 profiluri, un procent de 27,9 % (n=84) au 5-6, iar un procent de 11,6% (n=35) au șapte sau mai multe conturi.

Topul celor mai favorite rețele de socializare arată astfel: *Facebook* cu 44,2% (n=134), urmat de *Snapchat* cu 33,7% (n=102), iar locul al treilea este ocupat de *Instagram* (33%, n=100).

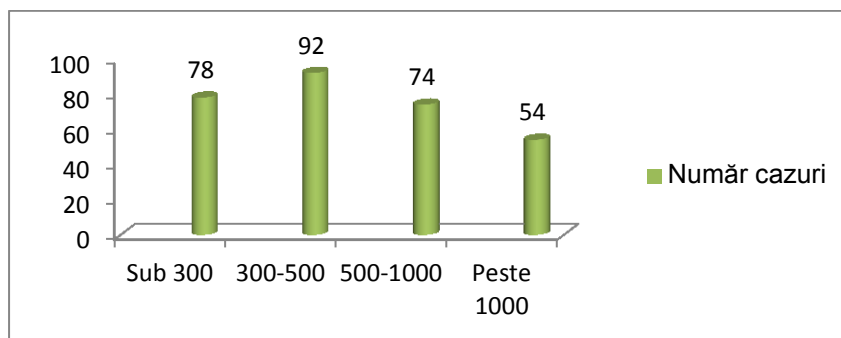
Aceste rezultate se află în concordanță cu rezultate unei cercetări americane demarată de institutul Pew Research Center în anul 2018 care arată că numai un procent de 51% dintre adolescenții chestionați (cu vârstele între 13 și 17 ani) afirmă că utilizează *Facebook*, platformele cele mai populare fiind *Youtube* (85%), *Instagram* (72%) și *Snapchat* (69%). Procentele de decădere al utilizatorilor tineri sunt enorme în comparație cu rezultatele ultimului sondaj din 2015 când tinerii în procent de 71% au declarat că folosesc *Facebook*-ul (Anderson și Jiang, 2018).

Dintre elevii participanți la cercetare de clasa a X-a un procent de 16,1% (n=48) petrec zilnic mai mult de 3 ore online pe rețelele de socializare, 27,1% (n=81) petrec online zilnic între 2 și 3 ore, 35,1% (n=105) afirmă că timpul zilnic petrecut de ei este între 1-2 ore, iar un procent de 21,7% (n=65) alocă zilnic mai puțin de o oră acestei activități, după cum se poate observa pe histograma de la *Fig. nr. 4*.

Fig. nr. 4 – Timp petrecut zilnic pe rețele de socializare

Un procent de 30,9% (n=92) dintre elevi au între 300 și 500 de prieteni (*friends, followers*) pe rețelele lor de socializare favorite, 26,2% (n=78) au mai puțin de 300 de prieteni, 24,8% (n=74) au între 500 și 1000 de amici virtuali, iar un procent de 18,1% (n=54) au peste 1000 de prieteni (a se vedea *Fig. nr. 5*).

Fig. nr. 5 – Numărul prietenilor online

Din aceste date rezultă că toți elevii din clasele a X-a sunt prezenți pe rețelele de socializare, desfășoară zilnic activități online și interacționează prin intermediul acestor platforme cu un număr mare de adolescenți.

Numărul fraților și surorilor se asociază semnificativ cu numărul de prieteni online în sensul că cei cu un frate sau o soră sau cu mai mulți frați și surori au mai mulți prieteni pe rețelele de socializare (testul *Pearson chi-square*: $\chi^2=22.189$, $DF=6$, $N=298$, $p<0.01$) cu un raport slab de corelație ($r(298)=-0.099$, $p=0.046$). Numărul prietenilor de pe rețelele de socializare se asociază cu timpul petrecut offline în mod semnificativ (testul *likelihood ratio chi-square*: $\chi^2=25.001$, $DF=9$, $N=296$, $p<0.01$; corelația este slabă ($r(296)=0.174$, $p<0.01$). Adolescenții cu mai puțin prieteni online nu prea fac prietenii nici în afara spațiului virtual;.

Din totalitatea variabilelor care se referă la aspectele de comportament în rețele de socializare un număr de șapte variabile au fost supuse analizei componentelor principale (PCA). Valoarea KMO (Kaiser-Meyer-Oklyn) este de 0.657. Analiza componentelor principale a relevat prezența a trei componente cu eigenvalue peste 1.0 din care au fost extrase două componente care explică peste 43% din variația totală:

Factorul 1 (Componentul 1): numărul elementelor de date persoanele publice, acceptarea cererilor de prietenie și numărul prietenilor;

Factorul 2 (Componentul 2): numărul conturilor de rețele de socializare, timpul petrecut online și implicarea parentală.

Valorile variabilelor au fost comasate în scoruri de factori ponderate pe baza nivelului de asociere cu factorii respectivi. Aceste scoruri reprezintă o combinație ponderată și liniară de variabile socioculturale și vor fi utilizate cu ocazia regresiei logistice.

Regresia multiplă standard a fost aplicată pentru evaluarea factorilor socioeconomiци în vederea predicției comportamentului online al elevilor din clasele a X-a din Cluj-Napoca. În urma unei analize preliminare s-a constatat că sunt asigurate condițiile de normalitate a datelor, linearitate, multicolinearitate și homoscedasticitate.

În cazul primului factor comasat de comportament online care vizează aspecte precum numărul elementelor de date persoanele publice, acceptarea cererilor de prietenie și numărul prietenilor varianța totală explicată de model a fost neglijabilă ($R\ square=1.7\%$, $F(5,282)=0.995$, $p=0.421$ conform testului ANOVA). Acest model de predicție este nesemnificativ.

În cazul celui de-al doilea factor comasat de comportament online care vizează aspecte precum numărul conturilor de rețele de socializare, timpul petrecut online și implicarea parentală varianța totală explicată de model a fost de 4,3% ($R\ square$), $F(5,283)=72.532$, $p=0.029$ conform testului ANOVA efectuat ca parte a calculului regresiei multiple. Acest model de predicție este semnificativ la nivel alfa de $p<0.05$, dar predictează o pondere redusă a factorilor socioeconomiци față de factorii de comportament online.

Proiectul *Net Children Go Mobile* cu privire la comportamentul digital al adolescenților în funcție de statusul socioeconomic raportează rezultate similare. Astfel statusul socioeconomic al

elevilor este neglijabil în ceea ce privește utilizarea site-urilor de socializare (Velicu et al., 2014, 55).

Regresia multiplă standard a fost utilizată pentru evaluarea factorilor socioculturali în vederea predicției comportamentului online al elevilor din clasele a X-a din Cluj-Napoca. S-a constatat că sunt îndeplinite condițiile de normalitate a datelor, linearitate, multicolinearitate și homoscedasticitate.

În cazul primului factor comasat de comportament online care vizează aspecte precum numărul elementelor de date personale publice, acceptarea cererilor de prietenie și numărul prietenilor varianța totală explicată de model a fost doar de 3% (R square), $F(4,194)=1.523$, $p=0.197$ conform testului ANOVA efectuat ca parte a calculului regresiei multiple. Astfel acest model de predicție este nesemnificativ.

În cazul celui de-al doilea factor comasat de comportament online care vizează aspecte precum numărul conturilor pe rețele de socializare, timpul petrecut online și implicarea parentală varianța totală explicată de model a fost de 13,4% (R square), $F(4,194)=7.528$, $p<0.01$ conform testului ANOVA efectuat ca parte a calculului regresiei multiple. Acest model de predicție poate fi considerat ca fiind semnificativ cu mențiunea că predictează o pondere redusă a factorilor socioculturali față de factorii de comportament online. De exemplu rezultatele *Eu Kids Online II* arată că există relații de interdependență foarte slabe între nivelul de școlarizare al părinților și utilizarea excesivă al internetului (Šmahel și Blinka, 2012).

3.3. Riscurile întâlnite pe rețelele de socializare online

În acest subcapitol se vor identifica acele comportamente din mediul online ale adolescenților care pot prezenta situații de risc pentru ei.

Sexting - din răspunsurile valabile (n=298) cu privire la trimiterea mesajelor sau a pozelor cu conținut sexual explicit adolescenții au mărturisit în proporție de 17,1% (n=51) – conform *Tablelului nr. 1*) că au trimis deja asemenea fotografii. Rezultatele studiilor de referință anterioare, ca de exemplu cercetarea *Eu Kis Online II* din 2010 cu privire la situația online a adolescenților din România (au fost vizați copiii între 9 și 16 ani) arată că în procent de 3% dintre copiii au trimis astfel de materiale.

Tabelul nr. 1 – Sexting – Trimitere conținuturi sexuale

Trimiterea pozelor/mesajelor cu conținut sexual				
		Frecvență	Procent	Procent valid
Valid	Da	51	16,8	17,1
	Nu	226	74,6	75,8
	Nu știe	21	6,9	7,0
	Total	298	98,3	100,0
Răspunsuri lipsă		5	1,7	
Total		303	100,0	

Prezenta cercetare relevă că aproape jumătate dintre respondenți (n=300), un procent de 44,3% (n=133) au primit deja imagini sau mesaje online cu conținut sexual (*Tabelul nr. 2*).

Tabelul nr. 2 – Sexting - primire conținuturi sexuale

Primirea pozelor/mesajelor cu conținut sexual				
		Frecvență	Procent	Procent valid
Valid	Da	133	43,9	44,3
	Nu	145	47,9	48,3
	Nu știe	22	7,3	7,3
	Total	300	99,0	100,0
Răsp. lipsă		3	1,0	
Total		303	100,0	

Aceste materiale sexuale în măsura în care cuprind imagini cu părțile intime ale minorului pot constitui infracțiune de pornografie infantilă (Russo și Arndt, 2010).

Datele arată că liceeni din Cluj-Napoca (n=298) în proporție de 23,8% (n=71) au postat pe o rețea de socializare propriile fotografii în costum de baie sau lenjerie intimă (*Tabelul nr. 3*).

Tabelul nr. 3 – Fotografii în costum în baie/lenjerie intimă

Postarea fotografiilor în costum de baie/lenjerie intimă				
		Frecvență	Procent	Procent valid
Valid	Da	71	23,4	23,8
	Nu	227	74,9	76,2
	Total	298	98,3	100,0
Răspunsuri lipsă		5	1,7	
Total		303	100,0	

De asemenea respondenții (n=300) au raportat în proporție de 18,7% (n=56) că li s-a solicitat o fotografie în care să își arate părțile intime (a se vedea *Tabelul nr. 4*). Comparativ cu datele obținute prin studiul *Organizației Salvați Copiii* care a înregistrat un procent de 5% al

frecvenței fenomenului – conform datelor prezentei cercetări – se remarcă o creștere cu aproximație de 13%.

Tabelul nr. 4- Solicitare pozelor intime de către străini

		Solicitare de către străini a pozelor nude		
		Frecvență	Procent	Procent valid
Valid	Da	56	18,5	18,7
	Nu	220	72,6	73,3
	Nu știe/nu își amintește	24	7,9	8,0
Total		300	99,0	100,0
Răspunsuri lipsă		3	1,0	
Total		303	100,0	

Întâlnirile cu persoanele necunoscute – reprezintă comportamente riscante pentru adolescenți: 44,6% (n=133) dintre ei (n=298) au afirmat că s-au întâlnit fizic cu una sau mai multe persoane necunoscute, contactate online (a se vedea *Tabelul nr. 5*).

Tabelul nr. 5 - Întâlnire cu străinii

		Adolescentul s-a întâlnit cu persoane străine cunoscute online		
		Frecvență	Procent	Procent valid
Valid	Da	133	43,9	44,6
	Nu	165	54,5	55,4
Total		298	98,3	100,0
Răspunsuri lipsă		5	1,7	
Total		303	100,0	

Sexual-cyberbullying – se referă în general la victimizarea sexuală a adolescenților. Conform datelor obținute (n=295) un procent de 12,5% (n=37) au fost deranjați online cu mesaje sau poze cu conținut sexual, respectiv 2,7% (n=8) dintre elevi (n=296) au declarat că au fost subiecți activi în sensul că au deranjat intenționat alte persoane (a se vedea *Tabelul nr. 6*).

Tabelul nr. 6 - Sexual-cyberbullying

Copilul a fost subiectul hărțuirii sexuale online				
		Frecvență	Procent	Procent valid
Valid	Da	37	12,2	12,5
	Nu	229	75,6	77,6
	Nu știe/Nu își amintește	29	9,6	9,8
	Total	295	97,4	100,0
Răspunsuri lipsă		8	2,6	
Total		303	100,0	

Copilul a comis unele forme ale hărțuirii sexuale online				
		Frecvență	Procent	Procent valid
Valid	Da	8	2,6	2,7
	Nu	274	90,4	92,3
	Nu știe/Nu își amintește	15	5,0	5,1
	Total	297	98,0	100,0
Răspunsuri lipsă		6	2,0	
Total		303	100,0	

Sexul copiilor prezintă următoarele asocieri semnificative cu riscurile de natură sexuală prezente pe rețelele de socializare online: în ipoteza trimerii și primirii conținuturilor sexuale băieții sunt mai expuși la riscuri față de fete (Testul exact al lui Fisher: $p > 0.01$, raport de corelație Pearson slab semnificativ: $r(277) = 0.286$, $p > 0.01$), respectiv în privința hărțuirii online băieții sunt mai predispuși la comiterea actelor de hărțuire față de fete (Testul exact al lui Fisher: $p > 0.01$, raport de corelație Pearson slab, semnificativ: $r(282) = 0.180$, $p > 0.01$). Suferirea în urma actelor de sexting este mai des întâlnită la fete (Testul exact al lui Fisher: $p > 0.01$, raport de corelație Pearson negativ, slab, semnificativ: $r(266) = -0.200$, $p > 0.01$).

Acest rezultat se coroborează cu raportul cercetării realizate de Organizația Salvați Copiii România, unde băieții au participat la acte de *sexting* într-o pondere mai ridicată față de fetele (Salvați Copiii România, 2014).

S-au găsit o serie de corelații între factorii de risc sexual prezente pe rețelele de socializare:

- Trimiterea și primirea conținuturilor sexuale (fotografii și mesaje): corelația este puternică, pozitivă ($r(264) = 0.517$, $p < 0.01$). Elevii care au trimis mesaje cu conținut sexual tind să primească astfel de mesaje.
- Trimiterea conținuturilor sexuale și postarea fotografiilor în costum de baie: corelația este slabă, pozitivă ($r(275) = 0.196$, $p < 0.01$). Elevii care au trimis mesaje cu conținut sexual par a fi predispuși să și posteze fotografii în costum de baie sau lenjerie intimă.

- Trimiterea conținuturilor sexuale și solicitarea de poze nude de către străini: corelația este slabă, pozitivă ($r(257)=0.274, p<0.01$). Elevii care au trimis mesaje cu conținut sexual par a fi mai expuși la riscul să li se solicite poze nude de către persoane străine.
- Trimiterea conținuturilor sexuale și hărțuirea sexuală a altor persoane: corelația este slabă, pozitivă ($r(162)=0.161, p<0.01$). Elevii care au trimis mesaje cu conținut sexual par a fi dispuși într-o pondere mai mare să comită acte de hărțuire sexuală.
- Primirea conținuturilor de natură sexuală și postarea fotografiilor în costum de baie sau lenjerie intimă: corelația este slabă, pozitivă ($r(276)=0.268, p<0.01$). Minorii care au primit mesaje de natură sexuală au tendința într-o pondere mai mare să posteze fotografii în lenjerie intimă sau costum de baie.
- Primirea conținuturilor de natură sexuală și solicitarea pozelor nude de către persoanele străine: corelația este moderată, pozitivă ($r(259)=0.487, p<0.01$). Copiii care au primit mesaje cu conținut sexual par a fi mai expuși la riscul să li se solicite poze nude de către persoane străine.
- Primirea conținuturilor de natură sexuală și întâlnirea cu persoane străine: corelația este slabă, pozitivă ($r(276)=0.265, p<0.01$). Elevii care au primit mesaje sau fotografii de natură sexuală par a fi mai dispuși să se întâlnească cu persoane străine cunoscute online.
- Primirea conținuturilor de natură sexuală și riscul de a fi hărțuiți sexual: corelația este slabă, pozitivă ($r(247)=0.209, p<0.01$). Elevii care au primit mesaje sau fotografii de natură sexuală pot deveni într-o pondere mai mare victime ale unor hărțuiri sexuale.
- Primirea conținuturilor de natură sexuală și hărțuirea altor persoane: corelația este slabă, pozitivă ($r(263)=0.189, p<0.01$). Elevii care au primit mesaje sau fotografii de natură sexuală pot deveni autorii unei hărțuiri sexuale.
- Postarea fotografiilor în costum de baie sau lenjerie intimă și solicitare poze nude de către străini: corelația este slabă, pozitivă ($r(274)=0.196, p<0.01$). Se pare că de la copiii care au postat fotografii în costum de baie sau lenjerie intimă, străinii pot solicita poze nude într-o pondere mai mare decât de la cei care nu au postat asemenea fotografii.
- Postarea fotografiilor în costum de baie sau lenjerie intimă și întâlnirea cu persoane străine: corelația este slabă, pozitivă ($r(296)=0.224, p<0.01$). Copiii care au postat fotografii în costum de baie sau lenjerie intimă par a fi dispuși într-o pondere mai mare să se întâlnească cu persoane străine cunoscute online.
- Solicitarea de poze nude de către persoanele străine și întâlnirea cu străini: corelația este slabă, pozitivă ($r(274)=-0.129, p=0.033$). Minorii de la care s-au solicitat poze nude de către persoane străine par a fi mai expuși la riscul de a se întâlni cu persoane străine.

- Solicitarea de poze nude de către străini și subiectul pasiv al unei hărțuiri: corelația este slabă, pozitivă ($r(245)=-0.265, p<0.01$). Elevii de la care s-au solicitat poze nude de către străini pot deveni mai ușor victime ale unei hărțuiri.

Astfel datele indică existența anumitor interdependențe între factorii de risc sexual pe rețelele de socializare online. Factorul cel mai des întâlnit în raport de corelație cu alți factori este *sexting*-ul care se poate asocia cu un coeficient de corelație de grad moderat cu *cyberbullying* și cu un coeficient de corelație de grad scăzut cu *riscul general de expunere* și *grooming*.

Fiecare factor de risc a fost analizat în parte cu metoda regresiei logistice în vederea constituirii modelelor de predicție (*subcapitolul 5.3.3. din teză*) prin care s-a încercat determinarea probabilității impactului factorilor socioeconomici, socioculturali și de comportament în rețele de socializare asupra riscurilor de natură sexuală. Astfel s-au constituit un număr de 7 modele predictive.

În cazul trimiterii materialelor cu conținut sexual de către adolescenții primul model conținând toate variabilele de predicție a fost semnificativ statistic ($\chi^2=39.464, DF=13, N=172, p<0.01$). Acest model poate să diferențieze dintre adolescenții care au trimis și cei care nu au trimis asemenea fotografii sau mesaje. Modelul explică o pondere între 20,5% (Cox și Snell R square) și 34,8% (Nagelkerke R square) din varianță și a clasificat corect 85,5% din toate cazurile.

Un număr de trei variabile independente (*sexul copiilor, durata activităților offline și tipul locuinței*) prezintă contribuții semnificative la model. Cel mai puternic predictor cu o șansă relativă (odds ratio) $OR=9.6$ este *sexul copiilor*. Acest rezultat indică un risc relativ estimat de peste 9 ori mai mare în cazul elevilor de sex masculin să fie expuși la riscul trimiterii conținuturilor sexuale decât în cazul fetelor. Următorul predictor cu o șansă relativă (odds ratio) $OR=2.1$ este *durata activităților offline*. Acest rezultat indică o șansă de puțin peste 2 ori mai mare în cazul elevilor care desfășoară un timp mai îndelungat de activități offline să fie expuși la riscul trimiterii conținuturilor sexuale decât în cazul elevilor care au un timp mai redus de activități offline. Ultimul predictor cu o șansă relativă (odds ratio) $OR=0.394$ este *tipul locuinței*. Acest rezultat indică un risc relativ estimat foarte scăzut, astfel se va înlătura din model. Literatura de specialitate (Haddon și Livingstone, 2014) a făcut referire la o posibilă mutare a riscurilor din mediul offline în mediul online.

În cazul primirii materialelor cu conținut sexual de către elevi al doilea model conținând toate variabilele de predicție a fost semnificativ statistic ($\chi^2=34.124, DF=13, N=173, p<0.01$). Modelul poate să diferențieze dintre copiii care au primit și copiii care nu au primit asemenea fotografii sau mesaje. Modelul explică o pondere între 17,9% (Cox și Snell R square) și 23,9% (Nagelkerke R square) din varianță și a clasificat corect 71,1% din toate cazurile. Două variabile independente (*sexul copiilor și factorul de comportament online nr. 1*) prezintă contribuții

semnificative la model. Cel mai puternic predictor cu un risc relativ estimat (odds ratio) $OR=3.27$ este *factorul de comportament online comasat nr. 1* care conține scorul ponderat la trei variabile. Acest rezultat indică o șansă relativă de peste 3 ori mai mare în cazul elevilor care dezvăluie mai multe informații personale, acceptă cererile de prietenie ale străinilor și au un număr ridicat de prieteni să fie expuși la riscul primirii conținuturilor sexuale decât în cazul elevilor la care scorul variabilei de comportament este mai redus. Al doilea predictor cu un risc relativ estimat (odds ratio) $OR=2.86$ este *sexul copiilor*. Acest rezultat indică un risc aproape de 3 ori mai mare în cazul elevilor de sex masculin să fie expuși la riscul primirii conținuturilor sexuale decât în cazul adolescenților de sex feminin. Studiul *Eu Kids Online II* a relevat tendințe asemănătoare în sensul că băieții au fost mai expuși la *sexting* în forma primirii unor astfel de conținuturi (Hasebrink et al., 2011).

În cazul postărilor fotografiilor în costum de baie sau lenjerie intimă de către elevi al treilea model conținând toate variabilele de predicție a fost nesemnificativ statistic ($\chi^2=19.219$, $DF=13$, $N=187$, $p=0.116$) indicând faptul că modelul nu poate să diferențieze dintre adolescenții care au postat asemenea fotografii și adolescenții care nu au postat asemenea fotografii.

În cazul solicitării de poze nude de către persoanele străine denumit și *cyberbullying* al patrulea model conținând toate variabilele de predicție a fost semnificativ statistic ($\chi^2=36.414$, $DF=13$, $N=175$, $p<0.01$) indicând faptul că modelul poate să diferențieze între adolescenții care au primit și adolescenții care nu au primit asemenea fotografii sau mesaje. Modelul explică o pondere între 18,8% (Cox și Snell R square) și 29,4% (Nagelkerke R square) din varianță și a clasificat corect 81,7% din toate cazurile. Două variabile independente (*proveniența* și *factorul de comportament online nr. 1*) prezintă contribuții semnificative la model. Cel mai puternic predictor cu o șansă relativă (odds ratio) $OR=8.88$ este *factorul de comportament online comasat nr. 1* care conține scorul ponderat al trei variabile. Acest rezultat indică un risc de aproape 8 ori mai mare în cazul elevilor care dezvăluie mai multe informații personale, acceptă cererile de prietenie ale străinilor și au un număr ridicat de prieteni să fie expuși la riscul să li se solicite poze nude decât în cazul adolescenților la care scorul variabilei de comportament este mai redus. Al doilea predictor cu o șansă relativă (odds ratio) $OR=0.246$ este *proveniența copiilor*. Acest rezultat indică un risc relativ estimat foarte scăzut, astfel se va înlătura din model.

În cazul întâlnirii cu străinii cunoscuți online al cincilea model conținând toate variabilele predictoare a fost semnificativ statistic ($\chi^2=31.372$, $DF=13$, $N=186$, $p<0.01$) indicând faptul că modelul poate să diferențieze dintre adolescenții care s-au întâlnit și adolescenții care nu s-au întâlnit cu persoane străine pe care le-au cunoscut online. Modelul explică o pondere între 15,5% (Cox și Snell R square) și 20,7% (Nagelkerke R square) din varianță și a clasificat corect 65,1% din

toate cazurile. Un număr de patru variabile independente (*sexul, credința, proveniența și factorii de comportament online nr. 1 și 2*) prezintă contribuții semnificative la model.

Cel mai puternic predictor cu o șansă relativă (odds ratio) $OR=2.7$ este *sexul copiilor*. Acest rezultat indică o șansă relativă de aproape 3 ori mai mare în cazul elevilor de sex masculin să fie expuși la riscul întâlnirilor cu persoane străine decât în cazul fetelor. Rezultatele cercetării transnaționale *Eu Kids Online I* arată că băieții în comparație cu fetele sunt mai dispuși să se întâlnească și *offline* cu o persoană întâlnită inițial numai online (Hasebrink et al, 2009). În studiul *Net Children Go Mobile* la nivelul eșantionului general băieții sunt mai dispuși să aibă astfel de contacte online, la nivelul României - însă cu 6% mai multe fete au raportat că au intrat în contact cu necunoscuți (Velicu et al., 2014, 58).

Următorul predictor cu o șansă relativă (odds ratio) $OR=2.678$ este *factorul de comportament online comasat nr. 1* care conține scorul ponderat la trei variabile. Acest rezultat indică un risc relativ estimat de peste 2.5 ori mai mare în cazul elevilor care dezvăluie mai multe informații personale, acceptă cererile de prietenie ale străinilor și au un număr ridicat de prieteni să fie expuși la riscul întâlnirilor cu persoanele străine decât în cazul elevilor la care scorul variabilei de comportament este mai redus.

La locul trei ca și putere de predictibilitate cu o șansă relativă de $OR=2.342$ (odds ratio) se află *factorul de comportament online comasat nr. 2* care conține scorul ponderat la trei variabile. Acest rezultat indică o șansă relativă de peste 2.3 ori mai mare în cazul elevilor cu număr ridicat al conturilor pe rețelele de socializare, mai mult timp petrecut online și unde implicarea parentală este mai scăzută să fie expuși la riscul întâlnirilor cu persoanele străine decât în cazul elevilor la care scorul variabilei de comportament este mai redus.

Ultimul predictor cu un risc relativ estimat (odds ratio) $OR=2.131$ este *credința copiilor*. Acest rezultat indică o șansă relativă de peste 2 ori mai mare în cazul elevilor credincioși să fie expuși la riscul întâlnirilor cu persoanele străine decât în cazul elevilor necredincioși. Se presupune că acești copii au mai mare încredere în alții, dar pentru o explicație mai profundă vor fi necesare cercetări ulterioare.

În cazul comiterii actelor de hărțuire de către elevi pe rețelele de socializare al șaselea model conținând toate variabilele de predicție, a fost ne semnificativ statistic ($\chi^2=92.411$, $DF=13$, $N=167$, $p=0.247$) indicând faptul că modelul nu poate să diferențieze între adolescenții care au comis astfel de poze și mesaje și adolescenții care nu au avut un asemenea comportament.

În cazul suferirii unor acte de hărțuire de către elevi al șaptelea model conținând toate variabilele de predicție, a fost semnificativ statistic ($\chi^2=30.414$, $DF=13$, $N=177$, $p>0.01$). Acest model însă nu poate fi interpretat datorită dimensiunii eșantionului, deoarece doar un număr de trei cazuri au suferit acte de hărțuire online.

3.4. Măsurile de prevenție și eficiența acestora

Acest subcapitol este structurat în patru secțiuni, fiecare analizând câte un mijloc de prevenție. Acestea sunt: utilizarea setărilor de siguranță de către adolescenți, informarea elevilor, exercitarea controlului parental și alte mijloace de prevenție, precum restricționarea accesului, apelarea la hotline-uri, solicitare de ajutor de la părinți, prieteni și profesori.

3.4.1. Utilizarea setărilor de securitate oferite de rețelele de socializare

Elevii (n=300) și-au expus o serie de informații personale pe rețele de socializare favorite, precum: numele de familie (83%, n=249), denumirea școlii (71,3%, n=214), fotografiile personale (66,7%, n=200), vârsta reală (56%, n=168), vârstă falsă (26%, n=78), adresa de domiciliu (9%, n=27), numărul de telefon (8,7%, n=26). Doar un procent de 1,7% (n=5) dintre elevi nu au postat nicio informație personală pe rețelele de socializare. Literatura de specialitate consideră dezvăluirea informațiilor personale drept un comportament online de risc ridicat (Mitchell et. al.,2013).

Adolescenții întrebați (n=299) despre setările contului de profil preferat au relatat că în procent de 40,5% (n=121) au un profil parțial privat, 32,8% (n=98) dețin un cont privat, 21,4% (n=64) și-au setat un cont public, iar 5,4% (n=16) nu știe cum și-a setat profilul.

În urma focus-grupului cu adolescenții s-a relevat faptul că aceștia își dau foarte ușor seama dacă cineva dorește să-i conecteze cu scopuri dubioase. Ei preferă să folosească setările de siguranță pentru a-i exclude părinții sau în general adulții.

3.4.2. Informarea elevilor la școală și acasă

În ceea ce privește informarea elevilor în cadrul activităților din școală despre riscurile prezentate de mediul online, respondenții (n=298) au afirmat în procent de 66,4% (n=198) că au discutat la școală despre aceste riscuri, un procent de 17,1% (n=51) nu sunt siguri dacă au participat la o astfel de pregătire, respectiv 16,4% (n=49) declară că nu au avut parte de nici o informare.

Cu toate acestea, se pare că majoritatea adolescenților au un comportament conștient în ceea ce privește utilizarea rețelelor de socializare. Referitor la felul postărilor publice 71,8% (n=214) dintre respondenți (n=299) au afirmat că sunt diligenți (înainte să posteze se gândesc la posibilele consecințe), 22,1% (n=66) se abțin să comenteze și să posteze, iar un procent de 6% (n=18) postează imprudent.

Dintre profesorii participanți la interviuri (n=9) un număr de trei cadre didactice au subliniat că printr-o educație corespunzătoare ar fi posibilă responsabilizarea copilului, mai ales dacă între părinte și copil există o relație de încredere. Însă nu se pune accent pe prevenție în toate liceele care au fost incluși în cercetare

Toți intervievații consideră că ar fi necesară organizarea unor pregătiri suplimentare atât în rândul pedagogilor cât și în rândul elevilor, precum și în rândul părinților.

5.4.3. Implicarea și controlul parental

Despre implicarea parentală și controlul parental din răspunsurile obținute (n=300) de la adolescenți rezultă că 30,3% (n=91) dintre părinți nu se implică deloc în activitatea copilului online, 44% (n=132) doar se interesează, 13% (n=39) dau sfaturi elevului, 10,7% (n=32) dintre părinți intervin în această activitate dacă consideră că este necesar, iar un procent de 2% (n=6) verifică în permanență activitățile copilului în mediul online.

Timpul redus petrecut cu părinții se asociază semnificativ cu lipsa supravegherii activitățile desfășurate online de către părinții (testul *likelihood ratio chi-square*: $x^2=31.062$, $DF=16$, $N=298$, $p=0.013$; corelația este slabă ($r(298)=0.234$, $p<0.01$). În familiile unde se desfășoară mai des activități culturale implicarea parentală este semnificativ mai accentuată decât în familiile unde activitățile culturale sunt mai rare (Testul *likelihood ratio chi-square*: $x^2=33.18$, $DF=16$, $N=300$, $p<0.01$; corelația fiind slabă ($r(300)=-0.178$, $p<0.01$).

Activitățile religioase se asociază cu gradul de implicare parentală în activitățile online al adolescentului la un nivel semnificativ (Testul *likelihood ratio chi-square*: $x^2=51.826$, $DF=20$, $N=297$, $p<0.01$); corelație slabă spre moderată ($r(297)=-0.294$, $p<0.01$) în sensul că monitorizarea activităților online ai elevilor este mai frecventă în familiile religioase.

Din focus-grupul cu adolescenții s-a aflat că elevii par a fi conștienți de prezența adulților pe *Facebook*, drept urmare nu mai postează fotografii personale, ci optează pentru distribuirea diferitelor materiale preluate de pe alte pagini, optând pentru postări impersonale agreate de propriile familii. Postările personale sunt distribuite pe alte rețele unde prezența adulților este absentă, ca de exemplu pe *Instagram* sau *Snapchat*.

Conform informațiilor furnizate de focus-grupul cu părinții majoritatea acestora au discutat cu copilul despre folosirea Internetului în siguranță și sunt preocupați cu supravegherea activităților online a copilului.

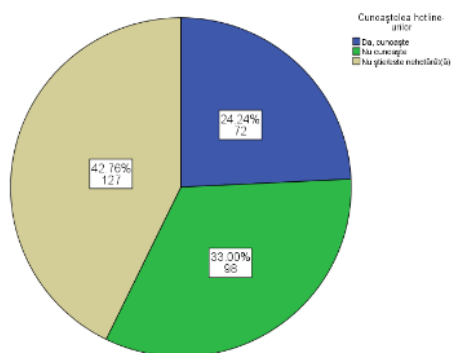
5.4.4. Alte mijloace preventive și de remediere aflate la dispoziția elevilor

Printre alte mijloace de prevenție cercetate se numără: accesul restricționat, hotline-uri, apelul pentru ajutor la alte persoane.

O eventuală restricționare pare a fi necesară datorită riscurilor prezente pe aceste rețele online. Legat de acest subiect, cu ocazia interviurilor un număr de opt cadre didactice au susținut că rețelele de socializare reprezintă un pericol pentru adolescenți. Se pare că elevii adolescenți sunt

extrem de influențabili și manipulabili în lipsa supravegherii parentale. Cu toate acestea, o educare corespunzătoare și conștientizarea elevilor pare a fi o soluție mai bună, decât interdicțiile și restricționările.

În privința hot-line-urilor un procent de 24,2% (n=72) dintre elevii respondenți (n=297) au afirmat că dețin anumite cunoștințe, un procent de 42,8% (n=127) sunt nesiguri, iar 33% (n=99) nu cunosc astfel de site-uri (*Fig. nr. 6*).

Fig. nr. 6. – Cunoașterea hotline-urilor

În ceea ce privește ajutorul cerut de la alte persoane de către adolescenții clujeni, în caz de nevoie, elevii de clasa a X-a (n=298) ar apela în procent de 44,3% (n=132) la prieteni sau la alte persoane, în procent de 35,2% (n=105) s-ar adresa părinților pentru ajutor, 23,8% (n=71) nu ar cere ajutor de la nimeni, un procent de 17,8% (n=53) ar apela direct la rețeaua de socializare utilizată, 2,3% (n=7) la hotline-uri, iar un procent 1,7% (n=5) s-ar adresa unui profesor. „Efectul medierii prietenilor asupra reducerii riscurilor online și asupra reducerii impactului negativ ale acestora este în schimb mai puțin clar demonstrat în studii” (Velicu et al., 2014, 79). Din studiul *Net Children Go Mobile* rezultă că în România, medierea venită din partea prietenilor este cea mai frecventă (Velicu et al., 2014). „Autorii consideră că aceasta poate să însemne o compensare a medierii deficitare din partea altor actori” (Velicu et al., 2014, 79).

3.5. Testarea ipotezelor

Pentru testarea ipotezelor s-a considerat oportună dedicarea unei secțiuni separate.

1. *Adolescentul asupra căruia se exercită control parental riguros este mai puțin expus la riscuri de natură sexuală decât copilul asupra căruia nu se exercită control parental riguros (Kalmus, Blinka și Ólafsson, 2015).*

Această ipoteză a fost inspirată de alte cercetări cu copii mai tineri. În cadrul prezentei cercetări la categoria de vârste de 16 ani ipoteza nu s-a putut verifica pe baza datelor cantitative, deoarece numărul cazurilor în care părinții verifică minorul în permanență este foarte scăzut (2%, n=6). Mai mult, din focus-grupul rezultă că elevii atunci când sunt restricționați de către părinți schimbă

rețeaua de socializare, de regulă abandonează *Facebook*-ul și încep să folosească aplicațiile mobile cum ar fi *Snapchat*-ul sau *Instagramul*, unde postările lor dispar automat după un scurt timp și este imposibil de controlat de către părinți.

2. *Adolescenții de sex feminin sunt mai afectați de riscurile întâlnite online, decât cei de sex masculin (Livingstone și Haddon, 2009).*

Această ipoteză se infirmă, cel puțin din perspectiva riscurilor de natură sexuală. În urma constituirii modelelor predictive cu tehnica regresiei logistice s-a ajuns la concluzia că la elevii de sex masculin expunerea la riscul întâlnirilor cu persoane străine este de 2.7 ori mai probabil, decât la fete. Tot băieții tind să trimită poze și mesaje cu conținut sexual cu o șansă relativă de 9.6 ori mai mare decât fetele, iar în cazul primirii unor astfel de mesaje riscul expunerii este mai probabil cu 2.9 ori.

3. *Adolescenții de sex masculin trimit mai des mesaje sau imagini cu conținut sexual decât cei de sex feminin (Studiul privind utilizarea internetului în familie, 2014).*

Ipoteza s-a confirmat tot în urma analizei regresiei logistice, care a rezultat că elevii de sex masculin trimit poze și mesaje cu conținut sexual cu o șansă relativă de 9.6 ori mai mare decât elevii de sex feminin.

4. *Adolescenții de sex feminin utilizează mai frecvent setări de siguranță la profilul personal decât adolescenții de sex masculin (Studiul privind utilizarea internetului în familie, 2014).*

Această ipoteză se confirmă, după cum rezultă din *Tabelul nr. 7*, elevii de sex masculin sunt mai neglijenți în utilizarea setărilor de siguranță, decât elevii de sex feminin. Asocierea este semnificativă (testul *Pearson chi-square*: $x^2=18.974$, $DF=3$, $N=299$, $p<0.01$, raport de corelație slab $r(299)=-.201$, $p<0.01$).

Tabelul nr. 7 - Sex * Setările contului

		Setările contului					Total
		Public	Parțial privat	Privat	Nu știu		
Sex	Feminin	N	18	66	61	8	153
		%	11,8%	43,1%	39,9%	5,2%	100,0%
	Masculin	N	46	55	37	8	146
		%	31,5%	37,7%	25,3%	5,5%	100,0%
Total		N	64	121	98	16	299
		%	21,4%	40,5%	32,8%	5,4%	100,0%

5. *Adolescenții din mediul urban primesc într-o măsură mai mare mesaje sau imagini cu conținut sexual explicit, comparativ cu cei din mediul rural (Studiul privind utilizarea internetului în familie, 2014).*

Ipoteza se infirmă datorită specificului urbanistic al Zonei Metropolitane Cluj, unde localitățile limitrofe sunt practic alipite de municipiu și nu prezintă diferențe semnificative sub acest aspect (testul *Pearson chi-square*: $x^2=1.851$, $DF=2$, $N=298$, $p=0.396$).

6. *Adolescenții care petrec mai mult timp pe rețelele de socializare, sunt expuși la mai multe riscuri, decât cei care petrec mai puțin timp pe rețele de socializare (Hasebrink, 2014).*

În urma tehnicii regresiei logistice am constatat că în cazul elevilor cu număr ridicat de conturi pe rețelele de socializare, mai mult timp petrecut online și unde implicarea parentală este mai scăzută există o rată de probabilitate de peste 2.3 ori mai mare să fie expuși la riscul întâlnirilor cu persoanele străine decât în cazul elevilor care petrec mai puțin timp online. Astfel precizăm că timpul petrecut online nu crește probabilitatea tuturor categoriilor de risc examinate, deci ipoteza poate fi confirmată doar parțial.

4. Elementele de noutate și utilitatea practică a tezei

Un element de noutate și de utilitate practică a prezentei teze constă în elaborarea unui chestionar model compus din nouă întrebări generale în vederea evaluării gradului de expunere și categoriile de riscuri de natură sexuală întâlnite de către adolescenți în mediul online (*Capitolul șase din teză*). Rezultatele evaluării vor putea fi folosite de către părinți sau profesori în scopuri preventive dacă adolescenții vor răspunde în prealabil la întrebările de test. Astfel de exemplu se va putea afla, dacă dintr-o clasă de elevi există indivizi expuși la un grad ridicat de risc necesitând o atenție sporită atât din partea părinților cât și din partea profesorilor. Rezultatele chestionarului va arăta nu numai gradul de expunere al adolescentului pe trei nivele de riscuri de natură sexuală ci și categoriile de risc la care poate fi cel mai probabil expus. Elaborarea categoriilor de risc au fost inspirate de către studiul *Eu Kids Online*, care clasifică țările participante în cinci categorii: "*lower use, lower risk*" "*lower use, some risk*" "*higher use, some risk*" "*higher use, higher risk*" și "*new use, new risk*" (Livingstone et al., 2011). Testul de expunere însă va folosi în loc de 5 nivele numai 3 nivele de risc aplicate indivizilor în locul țărilor.

Din modele predictive prezentate anterior au rezultat șansele relative a expunerii la diferite riscuri online (*sexting* prin trimitere și primire de materiale cu conținut sexual, întâlnire cu străinii, respectiv solicitare de poze nude de către străini) și factori extrași prin analiza componentelor principale (*secțiunile 5.1.1.2., 5.1.2.2. și 5.5.2. din teză*). Aceste date s-au folosit la construcția modelului.¹

¹ *Sexting*: trimiterea conținuturilor sexuale: $((\text{Întrebare1} * 0.9) + (\text{Întrebare2} * 0.2)) / 2$

Sexting: primirea conținuturilor sexuale: $((\text{Întrebare1} * 0.3) + ((\text{Întrebare3} * 0.742 + \text{Întrebare4} * 0.739 + \text{Întrebare5} * 0.623) * 0.3)) / 2$

Întâlnire cu străini: $((\text{Întrebare1} * 0.3) + ((\text{Întrebare3} * 0.742 + \text{Întrebare4} * 0.739 + \text{Întrebare5} * 0.623) * 0.2) + ((\text{Întrebare6} * 0.749 + \text{Întrebare7} * 0.742 + \text{Întrebare8} * 0.473) * 0.2) + \text{Întrebare9} * 0.2) / 4$

Conform testului, adolescentul va trebui să indice sexul lui, după care să răspundă la următoarele întrebări indicând un scor de la 1 la 5 (exceptând sexul, unde valoare pentru sexul masculin este 1 și valoarea pentru sexul feminin este 0).²

În urma efectuării calculelor rezultă gradul de expunere al adolescentului la fiecare categorie de riscuri de natură sexuală întâlnite cu ocazia utilizării rețelelor de socializare: din câteva simulări efectuate cu cazuri de risc alese din propria bază de date s-au constituit trei nivele de risc: risc scăzut de expunere, risc mediu de expunere și risc ridicat de expunere, conform *Tabelului nr. 8*:

Tabelul nr. 8 – Nivele în funcție de categorii de risc

	Risc scăzut	Risc mediu	Risc ridicat
Trimitere de materiale cu conținut sexual	< 0.66	0.67 – 0.83	> 0.84
Primire de materiale cu conținut sexual	< 0.5	0.51 - 0.54	> 0.55
Întâlnire cu străini cunoscute online	< 0.46	0.47-0.52	> 0.53
Solicitare de poze nude de către străini	< 1.68	1.69 - 2.09	> 2.1

Acest model privind gradul de expunere la riscuri de natură sexuală online a fost verificat și este valabil în contextul bazei de date a prezentei cercetări. Pentru o aplicabilitate mai generală ar fi nevoie de cercetări suplimentare și de colectarea unui set nou de date, care însă depășește limitele prezentei cercetări.

Etapele elaborării și a aplicării chestionarului de expunere la riscurile de natură sexuală întâlnite online sunt schițate în *Fig. nr. 7*. În *prima etapă* s-a recurs la șansele relative obținute prin regresia logistică, date care au stat la baza elaborării celor nouă întrebări. În cazul factorilor de comportament online 1 și 2 (rezultate prin analiza componentelor principale) care au fost de asemenea incluse în întrebări, s-a păstrat fiecare component cu ponderea inițială. Astfel în *etapa a doua* a elaborării modelului răspunsurile la cele nouă întrebări au fost codificate corespunzător. Aceste răspunsuri reprezintă scoruri ponderate incluse în cele patru formule matematice pentru fiecare categorie de risc. În *etapa a III-a* se va putea identifica nivelul de risc la care este expus adolescentul și în *etapa a IV-a* se va putea realiza intervenția preventivă.

Solicitare poze nude de către străini: (Întrebare3 * 0.742 + Întrebare4 * 0.739 + Întrebare5 * 0.623) / 3 * 0.8.

² Întrebările din test sunt: 1.Sexul adolescentului M/F. 2.Cât timp petrece adolescentul offline cu prietenii? 3.Câte informații personale sunt publice pe contul adolescentului? 4. În ce măsură este dispus adolescentul să accepte cereri de prietenie ale persoanelor străine? 5.Câți prieteni are adolescentul pe rețelele de socializare? 6.Câte rețele de socializare folosește adolescentul? 7.Cât timp petrece adolescentul online pe rețele de socializare? 8.Care este intensitatea implicării parentale ale adolescentului? 9. În ce măsură se consideră adolescentul credincios?

5. Concluzii finale

Partea I a tezei vizează aspecte teoretice pornind de la motivarea și actualitatea temei care rezidă în principal în faptul că în ultimii ani a crescut numărul adolescenților cu acces la internet, utilizatori de rețele de socializare, respectiv s-au înmulțit cazurile de abuz sexual în legătură cu utilizarea acestor platforme online (*subcapitolul 1.1. din teză* – motivarea și actualitatea temei). Evoluția rețelelor de socializare a fost prezentată în *subcapitolul 1.3. din teză*, iar teoriile și perspectivele sociologice construite în jurul internetului și a rețelelor de socializare au fost dezbătute *subcapitolul 1.4. din teză*.

Au fost definite riscurile de natură sexuală posibil întâlnite pe rețelele de socializare (*subcapitolul 1.2. din teză*). Aspectele legale, precum și protecția minorilor în mediul online au fost analizate în cadrul *capitolului doi din teză*.

S-a parcurs o vastă bibliografie care vizează domeniul cercetat sub forma metaanalizei și s-au evidențiat cele mai recente studii și probleme de care este preocupată literatura de specialitate (*capitolul trei din teză*).

În partea a II-a a tezei sunt prezentate metodele (*capitolul patru din teză*) și rezultatele cercetării (*capitolul cinci din teză*).

Cercetarea cantitativă a furnizat următoarele rezultate:

- sexul adolescenților prezintă asocieri semnificative cu fenomenul *sexting*-ului (atât în cazul trimiterii cât și în ipoteza primirii conținuturilor sexuale) respectiv cu *cyberbullying*-ul (ipotezele de subiecți activi sau pasivi al hărțuirii online) în sensul că băieții se implică în pondere mai mare în astfel de activități riscante;
- angajarea părinților în străinătate se asociază cu primirea conținuturilor de natură sexuală de către adolescenții;
- religia elevilor pare a fi în relații de asociere cu riscul expunerii la solicitarea pozelor nude de către persoane străine în sensul că neoprotestanții, creștin-ortodocșii și romano-catolicii sunt mai reticenți în privința activităților online;
- adolescenții care citesc mai mult, au tendința să utilizeze într-o pondere mai mare setările de siguranță.

În urma calculelor regresiiilor logistice și multiple (*subcapitolele 5.2.3., 5.2.4. și 5.3.3 din teză*) s-au evidențiat următoarele aspecte:

- expunerea la riscul trimiterii conținuturilor sexuale este de 9 ori mai probabil la elevii de sex masculin, decât la elevii de sex feminin;
- expunerea la riscul trimiterii conținuturilor sexuale este de 2 ori mai probabil la elevii care desfășoară un timp mai îndelungat de activități offline;

- expunerea la riscul primirii conținuturilor sexuale este de 3 ori mai probabil la elevii care dezvăluie mai multe informații personale, acceptă cererile de prietenie ale străinilor și au un număr ridicat de prieteni online;
- expunerea la riscul primirii conținuturilor sexuale este de 3 ori mai probabil la elevii de sex masculin, decât la elevii de sex feminin;
- expunerea la riscul solicitării de poze nude de către persoanele străine este aproape de 8 ori mai probabil la elevii care dezvăluie mai multe informații personale, acceptă cererile de prietenie ale străinilor și au un număr mare de prieteni;
- expunerea la riscul întâlnirii cu persoanele străine este aproape de 3 ori mai probabil la elevii de sex masculin, decât la elevii de sex feminin;
- expunerea la riscul întâlnirii cu persoanele străine este de peste 2.5 ori mai probabil la elevii care dezvăluie mai multe informații personale, acceptă cererile de prietenie ale străinilor și au un număr mare de prieteni online;
- expunerea la riscul întâlnirii cu persoanele străine este de peste 2.3 ori mai probabil la elevii care au un număr ridicat al conturilor pe rețelele de socializare, mai mult timp petrecut online și unde implicarea parentală este mai scăzută;
- expunerea la riscul întâlnirii cu persoanele străine este de peste 2 ori mai probabil la elevii care se consideră credincioși față de elevii care nu se consideră credincioși.

Datele calitative (care au fost prezentate în paralel cu cele cantitative) au relevat în urma focus-grupului cu adolescenții următoarele aspecte principale:

- cele mai utilizate rețele sunt *Facebook*, *Instagram* și *Snapchat*: acestea constituie totodată și rețelele favorite;
- elevii sunt deranjați de prezența online a adulților: aplicațiile *Instagram* și *Snapchat* reprezintă un loc de refugiu;
- copiii au declarat pe *Facebook* o vârstă falsă cu scopul de a avea acces și la materialele restricționate;
- rețelele de socializare sunt utilizate mai degrabă de pe telefoane mobile;
- elevii sunt preocupați de setările de securitate ale contului cu scopul de a limita vizionarea postărilor de către persoanele adulte (părinți, rude, prieteni de familie) și de către persoanele străine;
- *Snapchat*-ul este considerat ca fiind aplicația care oferă cel mai mare grad de intimitate pentru utilizatorii săi.

În raport cu părinții s-au constatat că majoritatea părinților participanți la focus-grup s-au implicat activ în comportamentul din mediul cibernetic al copilului, chiar și prin restricționarea activităților adolescenților de pe rețelele de socializare. Având în vedere că și părinții adolescenților

sunt utilizatori activi de rețele sociale, dețin relativ multe informații despre acest subiect. Părinții s-au arătat îngrijorați față de ultimele trenduri de tip aplicații mobile în cazul cărora nu mai sunt în măsură să își exercite controlul parental.

În raport cu profesorii de liceu cu ocazia interviurilor s-a observat că aceștia sunt preocupați într-o oarecare măsură de problematica rețelelor sociale. Ei consideră că folosirea acestor platforme reprezintă un impact negativ în dezvoltarea adolescentului: dependență, însingurare, izolare, expunerea voluntară ale informațiilor private, hărțuiri, anturaj negativ, întâlniri cu persoane străine. Profesorii nu exclud însă nici efectele pozitive ale rețelelor dacă sunt folosite într-un mod conștient de către elevi. În responsabilizarea digitală a tinerilor pedagogii identifică mai mulți factori importanți, de exemplu: educarea parentală a copilului, comunicare cu părinții, mediul social, personalitatea elevului și nu în ultimul rând școala.

Pentru a realiza o prezentare cât mai consecventă a rezultatelor s-a procedat la testarea ipotezelor formulate (*subcapitolul 4.4. din teză*).

Un aspect de noutate adus de cercetare se regăsește în *Capitolul șase din teză*: s-a observat că în pofida existenței programelor de conștientizare a utilizării Internetului în siguranță nu există pagini web destinate adolescenților cu ajutorul cărora să își verifice propriul nivel de expunere la riscuri în mediul online. Pentru combaterea situației se propune lansarea unei platforme online care să ofere adolescenților posibilitatea de a se autoverifica. În acest sens s-a elaborat un test-model pentru identificarea adolescenților care sunt mai expuși la unele categorii de riscuri de natură sexuală întâlnite în mediul online. Acest test bazat pe un chestionar poate veni și în sprijinul părinților sau profesorilor pentru a se putea preveni eficient și din timp util cazurile de abuz.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Alexandrescu, G. (2014). Ghid juridic privind promovarea și respectarea drepturilor copilului, accesat la 14.05.2016,

http://salvaticopiii.ro/upload/p0001000100010003_Ghid%20Juridic.pdf

Antal, I., & László, É. (2008). Victimizarea sexuală online a adolescenților din Cluj-Napoca. Posibilități de prevenire. *Beneficii și riscuri ale utilizării internetului în rândul copiilor și adolescenților*, 111.

Anderson, M., & Jiang, J. (2018). *Teens, Social Media & Technology 2018*. Washington, DC: Pew Internet & American Life Project. Retrieved June, 3, 2018.

Barbovschi, M. (2008). Să întâlnim „străinii”. Comportamentul adolescenților de întâlnire online-offline. *Beneficii și riscuri ale utilizării internetului în rândul copiilor și adolescenților*, Presa Universitară Clujeană. 45-71.

Domokos K. (2014). Cyberbullying: Zaklatás elektronikus eszközök használatával. *Alkalmazott Pszichológia*.14 (1):59-70, accesat la 17.05.2016, http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2014/05/APA_2014_1_Domonkos.pdf

Haddon, L., & Livingstone, S. (2014). The relationship between offline and online risks. In Feilitzen, C. and Stenersen, J., (eds.) *Young people, media and health: risks and rights*. The Clearinghouse Yearbook 2014, Goteborg, Nordicom, pp. 21-32. ISBN 9789186523893

Hasebrink, U. (2014). Children's changing online experiences in a longitudinal perspective. accesat la 11.05.2016,

http://eprints.lse.ac.uk/60083/1/_lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_libfile_shared_repository_Content_EU%20Kids%20Online_EU%20Kids%20Online_Longitudinal_report.pdf_2014.pdf

Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V., & Livingstone, S. (2011). Patterns of risk and safety online: In-depth analyses from the EU Kids Online survey of 9-to 16-year-olds and their parents in 25 European countries. accesat la 12.05.2016, http://eprints.lse.ac.uk/39356/1/Patterns_of_risk_and_safety_online_%28LSERO%29.pdf

Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L., & Ólafsson, K. (2009). Comparing children's online opportunities and risks across Europe: Cross-national comparisons for EU Kids Online. *EU Kids Online*.

Kalmus, V., Blinka, L., & Ólafsson, K. (2015). Does it matter what mama says: evaluating the role of parental mediation in European adolescents' excessive internet use. *Children & Society*, 29(2), 122-133.

Lenhart, A. (2009). Teens and Sexting: How and why minor teens are sending sexually suggestive nude or nearly nude images via text messaging. accesat la 17.05.2016, http://www.ncdsv.org/images/pewinternet_teensandsexting_12-2009.pdf

Lenhart, A., Duggan, M., Perrin, A., Stepler, R., Rainie, H., & Parker, K. (2015). Teens, social media & technology overview 2015. Pew Research Center [Internet & American Life Project].

Livingstone, S., Görzig, A., și Ólafsson, K. (2011). Disadvantaged children and online risk. accesat la 03.05.2015, <http://eprints.lse.ac.uk/39385/1/Disadvantaged%20children%20and%20online%20risk%28LSERO%29.pdf>

Livingstone, S. și Haddon, L. (2009) Eu Kids Online. Final Report. accesat la 17.08.2016, [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20\(2006-9\)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/EUKidsOnlineFinalReport.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20I%20(2006-9)/EU%20Kids%20Online%20I%20Reports/EUKidsOnlineFinalReport.pdf)

Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., și Ólafsson, K. (2011) EU kids online: final report. EU Kids Online, London School of Economics & Political Science, London, UK.

Mihăilescu, L., & Raț, T. (2010). Rețelele sociale online din perspectiva securității. *Revista Română de Studii de Intelligence*, 29-41.

Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2003). The exposure of youth to unwanted sexual material on the Internet: A national survey of risk, impact, and prevention. *Youth & Society*, 34(3), 330-358.

Paraschiv, G. (2013). Creșterea Pericolului Pornografiei Infantile Pe Internet. *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*, (2), 445-460. accesat la 13.05.2016. <Http://Juridica.Ugb.Ro/>

Ringrose, J., Harvey, L., Gill, R., & Livingstone, S. (2013). Teen girls, sexual double standards and 'sexting': Gendered value in digital image exchange. *Feminist Theory*, 14(3), 305-323.

Russo, C. J., & Arndt, K. J. (2010). Technology and the Law: The Dangers of Sexting in Schools. *School Business Affairs*, 76(4), 36-38.

Salvați Copiii România. (2014). Studiu privind utilizarea internetului în familie. accesat la 17.08.2016, http://salvaticopiii.ro/upload/p0001000300010000_Raport%20cercetare%20safer%20internet%202014_web.pdf

Šmahel, D., & Blinka, L. (2012). Excessive internet use among European children. *Children, risk and safety on the internet: Research and policy challenges in comparative perspective* 191, 204.

Tökés, Gy. (2014). Oportunități online și tipuri de utilizatori online în rândul tinerilor din România. *Revista Romana de Sociologie*, 25.

- O'Connell, R. (2003). A typology of child cybersexploitation and online grooming practices. accesat la 20.08.2016, <http://image.guardian.co.uk/sys-files/Society/documents/2003/07/17/Groomingreport.pdf>
- O'Keeffe G. S., & Clarke-Pearson K. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*.127(4): 800-804.
- Vasiu, I., Vasiu, L. (2011). *Criminalitatea în cyberspațiu*. Editura Universul Juridic. București.
- Velicu, A., Mascheroni, G. și Ólafsson, K. (2014). Riscuri și oportunități în folosirea internetului mobil de către copiii din România. Raportul proiectului Net Children Go Mobile. București: Ars Docendi.
- Walker, J., & Moak, S. (2010). Child's play or child pornography: the need for better laws regarding sexting. *ACJS Today*, 35(1), 3-9. accesat la 10.05.2016, http://www.acjs.org/pubs/uploads/ACJSToday_February_2010.pdf
- Willard, N. (2004) *An Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats*. accesat la 11.05.2016, <http://cyberbully.org/docs/cbcteducator.pdf>
- Wollis, M. A. (2011). *Online Predation: A Linguistic Analysis of Online Predator Grooming* (Doctoral dissertation). accesat la 14.05. 2016, <http://dspace.library.cornell.edu/bitstream/1813/23125/2/Wollis,%20Melissa%20-%20Research%20Honors%20Thesis.pdf>